

Chris Barnard,
Chriskras, p.133-136
Kaapstad, 1972

Pas op hoor, brandnetels!

We bezochten grootmoeders broer Coenraad in Foggy Valley, zijn boerderij op de groene heuvel. Waarom de boerderij een Engelse naam had, heb ik nooit gevraagd – waarom het Foggy Valley was kon ik als kind zelfs begrijpen. De boerderij lag hoog op de heuvel en in de valleien hing altijd mist. Er groeiden aronskelken bij het riviertje, irissen in het moeras en er waren veel avondbloemen.

Oom Coenraads huis was van steen, zijn tafels van geelhout en zijn matrassen van donsveren. 's Avonds aten we bij kaarslicht schaapskoteletjes, we dronken verse melk en luisterden naar de vele verhalen.

Oom Coenraad kon vertellen als de beste. Vooral als het over de Engelse Oorlog of over zijn kindertijd ging. En voor de avond om was waren er ook altijd wel een paar spookverhalen.

Hij en grootmoeder hadden het veel over hun jeugdjaren. Telkens weer was er als we hen bezochten de een of andere Weet-je-nog-wel.

Eida, de boerderij waarop ze groot werden, lag niet ver van Foggy Valley. Dertig mijl, misschien. Misschien een ietsje verder, een ietsje dichterbij. Maar om de een of andere reden kwamen ze daar allebei nooit meer.

Op een avond zaten we er gewoontegetrouw aan de enorme eettafel en grootmoeder, of Zuslief zoals haar broers haar noemden, vertelde over Eida en over die keer dat Coen de gans met de lampetkan doodgeslagen had.

“Waarom gaan we niet een kijkje nemen bij Eida, Zuslief?” vroeg oom Coenraad opeens toen het amen van zijn dankgebed nog nauwelijks uitgesproken was.

“Wij? Naar Eida?” Dat voorstel had Zuslief kennelijk niet verwacht. Het was compleet of Coenraad haar vroeg waarom ze niet gingen kijken hoe Tristan da Cunha erbij lag.

“Ja, toe. Wat een idee.” Iedereen aan tafel stemde er in koor mee in. “We gaan morgen gewoon. We vullen een picknickmand en trekken er een dag voor uit. We willen allemaal graag zien hoe Eida eruit zag.”

De volgende dag was het mistig op Foggy Valley, we reden de mist uit, de bergen over en

daalden af naar Eida. De hele weg vertelde Zuslief hoe slecht ze de afgelopen nacht geslapen had, en ik vroeg me af hoe dat kwam; maar oom Coen lachte en hield zich stil. Hij begreep het toen al, zoals ik vandaag pas.

Later die dag reden we over onverharde wegen, op landweggetjes en zandweggetjes. We gingen door verroeste hekken, door met ranken begroeide schuifhekken. We verdwaalden een paar keer, keerden om en vroegen de weg. En uiteindelijk was er een lange helling aan de andere kant van het riviértje. Het pad eindigde aan deze kant van het riviértje in uitgegroeid kweekgras, maar Zuslief en oom Coenraad wezen naar een paar cipressen en eucalyptussen tegen de helling aan de overkant en zeiden: “Daar ligt Eida.”

Te voet gingen we verder.

Zuslief en oom Coenraad zeiden niets meer.

Het eerste waar we op uitkwamen, was, verloren tussen het lange tamboekiegras, een vervallen kraal van keien. Eida’s koeienkraal. Achter deze muur hier hebben oom Coenraad en zijn twee jongere broers, Koos en Jan, stiekem gerookt. Daarbinnen in die hoek waar nu dat boompje staat, nou op die avond schopte Witlies daar de melkemmer tussen Coens benen uit.

Een eindje verderop stonden twee cipressen. En in het gras lagen een paar losse keien. Zuslief en oom Coenraad bleven alleen eventjes staan kijken, keerden zich toen af en liepen verder en wij moesten stevig doorstappen om hen in te halen. Het was het graf van overgrootmoeder, bijna zestig jaar lang vergeten tussen het onkruid.

We vonden het waterreservoir waar oom Coenraad die kwaadaardige gans doodgeslagen had. Er was nog iets van een walletje en biezen en modder. En ernaast in het gras lag de gladde rots waarop gewassen werd, bruin van het mos en de voortdurende wind.

Vervolgens liepen we naar de eucalyptussen toe.

Ik begon aan te voelen dat er iets aan de hand was zonder precies te weten wat. Als je tien jaar bent, besef je nog niet in wat voor treurige stemming de overgebleven resten van een verleden iemand kunnen brengen. Je denkt nog niet in termen van gisteren – zelfs morgen maakt nog geen deel uit van je werkelijkheid. Voor jou is er enkel vandaag. Vandaag duurt eeuwig. Vandaag is alle tijden.

Het bezoek aan Eida begon me te vervelen. Ik wou niet meer met de anderen meelopen. Ik rende vooruit naar de eucalyptussen; daar was een bouwval met op sommige plekken omgevallen en op andere nog overeind staande, groen begroeide muren. Vier vertrekken.

Het erf was dichtbegroeid met afrikaantjes en asters en ik raapte verroeste stukjes ijzer op en stukjes blauw gebloemd porselein en vond een eindje verder een gefnuikte rozenboom die zonder overtuiging probeerde te bloeien.

Even later ging ik terug naar de bouwval en trof daar de rest van ons groepje. “Dit was de keuken, Zuslief, weet je nog?” Ik kon niet geloven dat het ooit een keuken was geweest – de twee buitenmuren lagen op de grond. “Hier zaten wijlen pa en ma ’s avonds altijd te kletsen voor we naar bed gingen. Het fornuis stond hier, Zuslief, weet je nog?”

Hadden tegen die rauwe, niet gepleisterde muren familieportretten en boterspanen gehangen? Stonden hier stoelen en tafels en bedden? Droeg iemand met een gedeukte lampetkan water over deze drempel? Brandden hier ’s avonds kaarsen, huilde er een kind, zong er een ketel? Werd hier gebeden en gelachen en bemind?

In de voorkamer groeiden afrikaantjes, er zat groen mos tegen de kozijnen en vanuit de slaapkamer kwam een bruine pad aanspringen over de smalle gang door het kweekgras.

Alleen oom Coenraad liep naar de hoofdslaapkamer. Zuslief wilde niet. En oom Coenraad –hij is inmiddels al dood– was een harde man, een bruingebrande schapenboer die alles weglachte en zelfs de grootste ramp filosofisch kon opsmukken. Maar toen oom Coenraad uit dat stukje bouwval tevoorschijn kwam, stonden zijn ogen zonder schaamte vol tranen en ik herinner me nog goed dat ik dacht: jemig, wat is dat toch met sommige mensen!

Pas onlangs hoorde ik waarom ze die ochtend allemaal de hoofdslaapkamer gemedend hadden, en waarom het gemoed van die kranige oom Coen zo vol was toen hij eruit tevoorschijn kwam.

Misschien is dit wel het treurigste verhaal dat ik ken.

Coen was als kind naar verluidt een deugniet. Hij hield ervan zijn broers te plagen. Speels misschien, maar toch. Broertje Jan, de jongste van allemaal, was een nakomertje en hij moest de kwajongensstreken van zijn grotere broers altijd maar verduren. Maar broertje Jan was geen doetje –hij doorstond alles als een man. Hoe ze hem ook klierden, nooit ging hij klikken bij Pa of Ma. Misschien wist hij dat ze hem zouden naroeppen, iets als “Pas op hoor, brandnetels!”, zoals kinderen wel doen als iemand gaat klikken.

’s Nachts toen overgrootmoeder gestorven was, werden alle kinderen wakker gemaakt behalve broertje Jan. Hij was immers pas vijf en zou niks van het verlies begrijpen. Zelfs de grotere broers begrepen het nauwelijks. Alleen Zuslief was al groot genoeg om te weten wat dood betekende.

De volgende ochtend speelden de broers op het erf, bijna zoals gewoonlijk. En broertje Jan had alweer heel wat te verduren. Maar op die ochtend (waarom juist die ochtend – wisten ze ervan?) kon hij het gepest niet meer verdragen. Niet meer alleen. En hij ging klagen.

Zuslief trof hem in die slaapkamer, bij zijn moeder. Hij had naast het bed gestaan, zijn mond dicht bij haar stille hoofd, en haar alles huilend verteld.

Vertaling: Michiel Angenent

Oktober 2020
